

АНТОН РУБИНШТАЈН

ДЕМОН

Опера у три чина

*Мору на дно, под облак бели,
свуда ће лежи сјизаџи мој!
И даћу све: свемир цели,
све, све, за осмех њвој!*

Демон, превео Велимир Живојиновић

Стефан Хаџић (Демон), Мина Глигорић (Тамара)

Антон РУБИНШТАЈН

ДЕМОН

опѣра у четири чина

Либрето: Павел А. ВИСКОВАТОВ, према истоименој поеми Михаила ЉЕРМОНТОВА

Диригенткиња: **Жељка МИЛАНОВИЋ** (к.г. Београд)

Редитељ: **Дмитриј БЕРТМАН** (к.г. Москва)

Асистент редитеља: **Иља ИЉИН** (к.г. Москва)

Хор припремила: **Весна КЕСИЋ КРСМАНОВИЋ**

Сценограф, костимограф и дизајнер светла: **Хартмут ШЕРГХОФЕР** (к.г. Нирнберг)

Кореограф: **Едваљд СМИРНОВ** (к.г. Москва)

Лица:

Кнез Гудал (бас) **Горан КРНЕТА**

Тамара, њејова кћи (сопран) **Љупка РАЦ** (к.г.) / **Мина ГЛИГОРИЋ** (к.г.) / **Маја АНДРИЋ**

Кнез Синодал, Тамарин вереник (тенор) **Ермин АШЋЕРИЋ** (к.г.) / **Бранислав ЦВИЈИЋ** /

Саша ШТУЛИЋ / **Стеван КАРАНАЦ**

Сћари слуја кнеза Синодала (бас) **Страхиња ЂОКИЋ**

Тамарина дагиља (алт) **Марина ПАВЛОВИЋ БАРАЋ** / **Вишња РАДОСАВ**

Геније добра (анђео) (мецосопран) **Јана ЦВЕТКОВИЋ** (к.г.) / **Виолета СРЕЋКОВИЋ** /

Вишња РАДОСАВ

Демон (баритон) **Стефан ХАЦИЋ** (к.г.) / **Стефан ПАВЛОВИЋ** (к.г.) / **Жељко Р. АНДРИЋ**

Гласник кнеза Синодала (тенор) **Михаило СЛАВНИЋ*** /

Ермин АШЋЕРИЋ (к.г.) / **Бранислав ЦВИЈИЋ**

Свешћеник **Страхиња ЂОКИЋ**

Хор духова, Грузини, Грузинке, народ, јосћи, Тајшари, слује и др. Дојаћа се у Грузији.

Учествују: Хор, Оркестар и Балет СНП-а

* Полазник Оперског студија „Војислав Солдатовић“, уметнички руководицац: Виолета Срећковић

Балет: Ивана Трпчевић, Теодора Шпер, Мина Предојевић, Рафаел де Мора Родригес, Франческо Коча, Џибраил Санчез / Миленица Јовић, Јелена Милошев, Анастасија Никчевић, Александар Ђурђевић, Никола Стаменовић, Михаил Сергејев.

Хор: (сопран) Милица Досковић, Маја Дракић, Јасна Миливојевић, Јелена Станков, Рената Старовић, Весна Варагић, Сандра Кленовшек, Душанка Јованов, Свјетлана Машић, Валерија Нађ, Јелена Рудић, Неда Прерадов, Драгана Вулић, Јована Филипковић, Милица Николић, Вера Зечевић, Катарина Медаковић; (алт) Невена Рељин, Јасна Кастел, Светлана Чупић, Хелена Петрин, Александра Андрић, Марија Словић, Данка Адамов, Ирмењи Ингрид, Драгана Келер, Софија Станић, Јарослава Бенка Влчек, Ивана Говорчин, Марија Ђукић, Анастасија Шемић; (тенор) Жељко Андрић, Душан Миланов, Марко Скенцић, Горан Станић, Александар Толимир, Бојан Здравих, Никола Узелац, Чедомир Радловачки, Војислав Малешев, Миодраг Спасић, Јован Пејић, Атила Тот, Зоран Шандоров; (бас/баритон) Чаба Киш, Стеван Николић, Бранко Рошу, Драган Стајић, Владимир Стојковић, Предраг Шепељ, Горан Таировић, Александар Бахун, Милорад Грубор, Небојша Шогоровић, Пантелија Миливојевић, Младен Николић, Владимир Зорјан, Алексеј Дарабуц, Душан Живковић, Иван Поповић, Стефан Калајџић.

Оркестар: (I виолине): Владимир Ђуковић, Сергеј Шаповалов, Душан Бирач, Марта Драгаш, Бојан Глушица, Ана Миланов, Владимир Шару, Драгана Милошевић, Роберт Херценбергер, Марина Цветковић, Снежана Томинчић, Катарина Милутиновић, Андријана Дурмишевић; (II виолине): Емир Мемедовски, Јованка Мазалица, Петар Ивковић, Марин Бугар, Марица Митровић, Нина Бирач, Александар Узелац, Милена Спасић, Невена Бисак, Оливера Рис; (виоле): Борут Павлич, Драгана Лончар, Роберт Нађ, Александар Станков, Димитрије Загорац, Михајло Колесар, Радојка Пејаков, Маша Филипковић; (виолончела): Ибоја Фараго, Кристина Токоди, Милица Свирац, Наташа Чубрило, Дамир Налић, Маша Драгаш; (контрабаси): Синиша Мазалица, Милан Миланов, Оливера Милушић Налић, Владимир Лазовић, Атила Чибри, Федор Рушкуч; (флауте): Саша Стевановић, Бранкица Ђукић Јатић, Сандра Катић, Марија Васић; (обое): Вера Драгаш, Вероника Антуновић Марић, Ива Стилиновић Гардиновачки, Невена Мајдевац; (кларинети): Рудолф Балаж, Роберт Борбељ, Саша Милосављевић, Никола Јанчић; (фаготи): Саша Панић, Немања Михаиловић, Елеонора Стипић; (хорне): Милан Роксандић, Слађана Грлић, Катарина Поповић, Стеван Бибер; (трубе): Слободан Драгаш, Бошко Бисмиљак, Исидор Бобинец, Лордан Скендеровић; (тромбони): Стеван Драгаш, Никола Миланов, Слободан Веселиновић, Благоје Гагић; (харфа): Ивана Павловић; (тимпани): Милица Грубишић, Стефан Лубарда; (ударачи): Јелена Рашковић, Золтан Вегше, Александар Лазић.

Концертмајстори: Владимир Ђуковић, Сергеј Шаповалов
Корепетитори: Данијела Ходоба Леш, Игор Дражевић, Страхинја Ђокић
Корепетитор Хора: Немања Штеванов
Допунски хор припремио: Јован Пејић
Лекторка за руски језик: Јелена Букуров
Суфлерке: Санела Митровић, Александра Мајтан
Инспицијенткиње: Тања Цвијић, Сања Миланов
Титл и адаптација превода Велимира Живојиновића: Иван Свирчевић

Репетиторка Балета: Бранка Глигорић
Асистенткиња костимографа: Снежана Хорват
Мајстор светла: Ђорђе Бедов
Миксер видеа: Бошко Рауш
Мајстор тона: Душан Јовановић
Специјални ефекти: Мирко Милетић

Декор и костими израђени за потребе реализације представа у: Гранд театру „Лисео“, Барселона (Gran Teatre del Liceu), Хеликон опери, Москва (Геликон-опера), Државном театру, Нирнберг (Staatstheater Nürnberg), Националној опери, Бордо (Opéra National de Bordeaux)

Представа траје око 2 и по сата са 1 паузом (после II чина).

Премијера: 25. јануар 1875, Маријински театар, Санкт Петербург
Премијера у нашој земљи: 30. октобар 1926, Народно позориште у Београду

Премијере ове продукције: 30. јануар 2015, Москва; 23. април 2018, Гранд театар „Лисео“, Барселона;
29. јануар 2020, Национална опера, Бордо

Премијера у СНП-у: 21. септембар 2024, сцена „Јован Ђорђевић“, 19.00

Репризе: 23. и 25. септембар 2024.

Звучни светови Рубинштајновог Демона

Новосадска премијера – 195 година од рођења и 130 година од смрти композитора

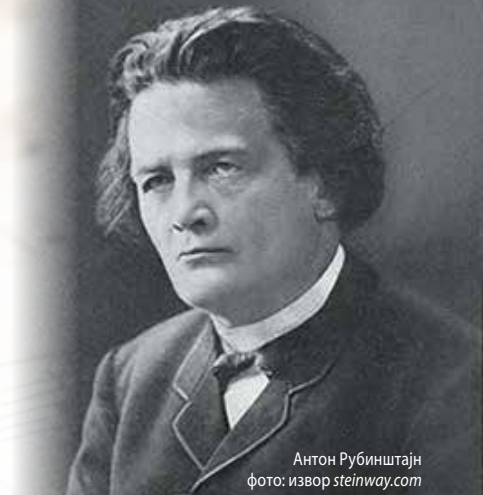
Музиколошка белешка

Антон Рубинштајн (1829–1894) био је једна од кључних личности у историји руске музике – композитор, диригент, педагог и пијаниста. Као оснивач Конзерваторијума у Санкт Петербургу, био је међу првим заговорницима институционализације музичког живота

у Русији. Његов разноврстан опус обухвата опере, симфоније, ораторије, концерте, инструментална дела и соло песме, а највећи успех постигао је у средњем стваралачком периоду који је кулминацију достигао премијером опере *Демон* (1875).

Либрето за оперу написао је Павел Висковатов, базиравши га на поеми Љермонтова из 1839. Због строгих цензорских прописа који су у то време били успостављени, поема је, као „нечастива“ и „развратна“, била забрањена све до 1860. Рубинштајнова опера доживела је сличну судбину, што је довело до вишеструког одлагања премијере (1871–1875). Прича говори о Демону, анђелу збаченом с неба, и његовој љубави и опседнутости принцезом Тамаром, у којој проналази своју једину шансу за искупљење. Како би је придобио, Демон не бира средства, изазивајући чак и околности у којима гине њен вереник, принц Синодал. Тамара све време осећа присуство Демона и чује његов глас, који је прогони и у самостану где покушава да се сакрије и тугује након Синодалове смрти. Демон јој се напослетку указује на јави и моли је да буде са њим. Када она коначно пристане и Демон успе да је пољуби, Тамара умире. Тада анђели силазе по њену душу, а Демон бива осуђен на вечну усамљеност.

Половином 19. века, у то време једину апсолутистичку монархију међу европским силама потресали су спорови на разним фронтovima, у чему није остајало ни поље музичке уметности. Једна струја, на чијем челу је био композитор Милиј Балакирјев, сматрала је да руска музика мора бити утемељена

Антон Рубинштајн
фото: извор steinway.com

на асимиловању елемената народног стваралаштва, те да аутентичну руску музику није могуће градити на основу страних модела. Друга, предвођена Рубинштајном, указивала је на заосталост руске музике у односу на западноевропску, те се залагала за компоновање на принципима „универзалног“, западноевропског музичког језика.

Рубинштајнова музика претежно је одражавала његове космополитске ставове. Ипак, у опери *Демон* могуће је разазнати три различита „звучна света“. На почетку опере, у току припрема за венчање, композитор одаје почаст Кавказу на којем је смештена радња – хор девојака

изводи нумеру чија је мелодија заснована на грузијској народној песми. Други „свет“ Рубинштајн конструише како би осликао принца Синодала и његову пратњу. Овим нумерама доминирају музичка средства карактеристична за евоцирање Оријента у музици (прекомерне секунде и кварта, развијена вокална мелизматика и хроматски низови, заступљеност обое и енглеског рога, проширени састав ударачких инструмената, регистар и боја контраалта). С друге стране, звук који прати насловног јунака не потиче са Кавказа или са Истока, већ из непресушног извора западноевропске романтичарске мелодике. Појаву Демона прати страствена мелодија широког опсега, која рефлектује његово самопоуздање и жељу за доказивањем.

Посебно је интересантан III чин, састављен од опсежног дуета Демона и Тамаре. У овој сцени, Тамарина искреност и саосећање супротстављају се Демоновом неуморном завођењу. Сцена није дует у конвенционалном смислу јер њих двоје заправо никада не певају заједно.

Павел
Висковатов
фото:
[tarhany.ru/
museum](http://tarhany.ru/museum)

Михаил
Љермонтов
фото:
[tarhany.ru/
museum](http://tarhany.ru/museum)

Уместо тога, Рубинштајн конструише необичну форму драмског заплета – серију романи који они наизменично изводе.

Ретке елементе народне музике у опусу Рубинштајна могуће је протумачити као одговор композитора на претходна, неуспела оперска дела, али и као реакцију на све већи утицај композитора из Балакирјевљевог круга. Можда је, током седамдесетих година, овај талас био превише силан да би му се чак и Рубинштајн могао одупрети. Иако критикован од стране супротстављених струја, *Демон* је стекао наклоност јавности и био међу најпопуларнијим операма свог времена. Актуелношћу и вишеструким могућностима интерпретације успева да заинтригира и човека 21. века – готово сто педесет година након првог извођења.

Ивана Ножица

асистенткиња на Академији уметности у Новом Саду,
на Катедри за музикологију и етномузикологију

Опера је и екранизована (1960), а има и значајних дискографских издања (прво у Москви 1950). Оперско дело се и дан-данас често изводи у Русији. На европским оперским сценама права је реткост. Певана је на италијанском језику у Коvent гардену (1881) као прва руска опера изведена у Лондону. За дело се заинтересовао и Густав Малер који је оперу поставио на репертоар Бечке опере (1899), на немачком језику. На нашим просторима *Демон* је премијерно изведен у Народном позоришту у Београду 10. X 1926, по либрету Висковатова и у преводу Велимира Живојиновића Масуке. То је била декада београдске опере којом је успешно руководио Стеван Христић. Публика је оперу добро примила (изведена 20 пута, до сезоне 1932/33), дириговао је Ловро Матачић, а Евгеније Маријашец оперски је певач који се прихватио режије.

Један од најбољих баритона у улози Демона био је Фјодор Шаљапин (1873–1938), који лик није интерпретирао на начин како се до тада приказивао, као клонуо, разочаран и меланхоличан, него је исказивао fine нијансе очаја и страшних мука. Захваљујући Шаљапину, прослављена је романса *He йлач дитя* из II чина. Још је један незаборавни тумач – народни уметник Дмитриј Хворостовски (1962–2017), и то у продукцији Хеликон опере, када је опера била премијерно приказана 30. јануара 2015. у Москви, у Концертној сали „Чајковски“.

Хворостовски
као Демон, 2015.
фото: Хеликон опера

Реч диријенткиње

Између сна и јаве

Веома јак утисак оставио је на мене избор теме опере *Демон* (либрето П. Висковатов). Љермонтовљева поема, по којој је дело компоновано, разматра проблем усамљености, моћи, немоћи, добра и зла. Као одраз његове личне емотивне фрустрације, велики поета уткао је у стихове осујећену љубав Тамаре и Синодала. У великој мери заснована на легенди из Грузије, земље коју је Љермонтов волео и која га је инспирисала, тема је обогаћена моћним присуством демонске силе која управља свим дешавањима. Да ли је демону свакоме од нас? Одговор треба потражити у дубини душе и мисли.

Антон Рубинштајн је компоновањем опере пренео комплексну тематiku у звучни свет. Упечатљиве мелодије доминирају партитуром и воде кроз хармонски језик проширеног тоналитета, типичног за период романтизма.

Дело се посебно не истиче формалним решењима, као ни оркестрацијом, али је, упркос томе, композитор створио снажну драматургију дела. Оркестар тројног састава, уз харфу и клавир, углавном потцртава дешавања на сцени, осим у самосталној инструменталној мери „Рушење манастира“. Мешовити хор заузима значајно место у партитури, са посебним нагласком на централној сцени II чина у којој сватови наричу над мртвим Синодалом. Оригинална партитура подразумева обилато учешће балетског ансамбла. Сцена са сватовским званицама почиње женском, наставља мушком игром, да би се завршила игром мешовитог балетског ансамбла. У верзији која је пред нама, балетски део је у целини прескочен. Редитељска замисао је да „центрира“ заплет око поља моћи демона, у коме није било простора за сватовску игру и весеље.

У припреми дела захтевала сам разматрање сваке изречене и отпеване мисли, и њено постављање у психолошки оквир. Улога Демона, врло дугог трајања, захтева разноврсност и вишеслојност. Развој лика нуди извођачу баритону обиље могућности за вокалну и глумачку интерпретацију, више него у већини других оперских наслова. Лик који доживљава велику промену је и Тамара, сопранска улога. Објекат демонске моћи, Тамара, пролази кроз дуготрајна искушења док немоћна не поклекне на самом крају. Истакнуту арију има и тенор, кнез Синодал, несуђени младожења. Занимљиво је да је овај лик разрадио либретиста Висковатов за потребе опере, а да га Љермонтов у поеми само помиње. Упечатљива је улога кнеза Гудала, баса, Тамариног оца, потом Анђела, мецосопрана, Старог слуге, баса, и Њање, мецосопрана.

A portrait of Željka Milanović, a woman with short brown hair and glasses, smiling slightly. She is wearing a light-colored, possibly white, top. The background is blurred.

Жељка
Милановић
фото: СНП,
М. Ползовић

Из угла данашњег слушаоца дело је специфично по озбиљности теме. У време распомамљене површности наслов као *Демон* може деловати застрашујуће. Суочавањем ликова са сопственим грешкама, недостацима, слабостима, жељама, ограничењима, контролом личних моћи, изражавањем осећања, емпатијом, љубављу према себи, ближњем и сваком човеку, гледалац плови између сна и јаве, између необузданог „могу“ и свесног „нећу“. Границу иза које престаје људскост не треба прећи, иако је неизвесност иза ње узбудљива и очаравајућа.

Инспиративан либрето ујединио је ансамбл у племенитом напору да оваплоти поруку композитора да самоспознајом градимо праведнији и лепши свет. Занимљива ће бити реакција млађег дела публике, оног дела који није имао прилике да се сусретне са сличним оперским насловом. Ако им само задржимо пажњу до последњег акорда, можемо рећи да смо успели.

Жељка Милановић, диригенткиња

Жељка МИЛАНОВИЋ, рођена је у Београду. Дипломирала на Факултету музичке уметности у Београду, у класи проф. Станка Шепића 1988. На истом факултету је магистрирала 2000, и докторирала 2015. под менторством Даринке Матић Маровић. Наступала је с оркестром Београдске филхармоније, Симфонијским оркестром РТС, Оркестром Опере и театра Мадленијанум, Оркестром Академије уметности из Новог Сада и оркестром „Camerata Academica“. Током студија ангажована у КУД „Абрашевић“ и хору „Београдски мадригалисти“. У Опери Народног позоришта у Београда делује од 1988, а од 1991. као диригент. Од јануара 1995. до новембра 2010. била је диригент Опере СНП-а, када прелази на Академију уметности у Новом Саду, као професор на предмету Оперски студио. Стални је сарадник Опере СНП-а. Репертоар: опере *Трубадур*, *Набуко*, *Ријолејто*, *Кавалерија русџикана*, *Фаусџ*, *Мајска ноћ*, *Кармен*, *Магам Бајтерфлај*, *Тоска*, *Боеми*, *Служавка јосифоварица*, *Моцарџ* и *Салијери*, *Суџон*, *Код Феме на балу*, *Еро с оноја свијејта*, *Слеји миш*, *Васкрсење*, *Катјарина Измајлова*, *Љубавни најџијак*, *Кармина бурана*, *Пој Ћира* и *Џој Сџира*, балети: *Ромео* и *Јулија*, *Лабудово језеро*, *Жизела*. Са Опером СНП-а наступала је на БЕМУС-у (1995), у Центру „Сава“ (2003, 2004), на Интернационалном оперском фестивалу у Мишколцу с опером *Васкрсење* Алфана (јун 2006), Армел фестивалу у Будимпешти с опером *Пој Ћира* и *Џој Сџира* Деспића (јул 2018). Добитница је неколиких савезних награда стечених током студија, награде Универзитета уметности у Београду, више Годишњих награда СНП-а за изузетна уметничка остварења: за оперету *Слеји миш* Ј. Штрауса (2004), за праизведбу опере *Васкрсење* Алфана (2005), за несебично залагање при реализацији балета *Лабудово језеро* и *Жизела* (2010). Добитница је Златне медаље „Јован Ћорђевић“, највишег признања СНП-а (2019).

Дмитриј Бертман
фото:
Хеликон опера

Идеја, иновација и вештина

Никад не заборављам Пушкинове речи из „Мале трагедије“, које у потпуности карактеришу формулу хармоније: „Каква дубина, каква храброст и какав ред!“ Ове три особине увек треба да буду присутне у правом уметничком делу. Дубина значи идеја; храброст значи иновација;

ред значи вештина, професионална способност да комуницирате са глумцем.

Имао сам срећу да добијем прилику и постанем део оперске уметности и да уживам у том искуству, покушавајући да пронађем одговоре на питања која ми ова велика уметност свакодневно поставља. Потрага за тим одговорима и резултати тог трагања увек су уграђени у моје продукције. Свако може да види неке од веома познатих прича препознајући их кроз моју визуру.

Опера ми пружа највеће благо на свету – комуникацију са много различитих људи широм света.

Дмитри Бертман, редитељ и уметнички директор Хеликон опере у Москви (из: www.bertman.ru)

Дмитриј БЕРТМАН (Дмитрий Александрович Бертман), редитељ, рођен је у Москви 1967. Руски институт за позоришну уметност ГИТИС уписао је 1984, на курсу народног уметника Г. П. Ансимова, где је и дипломирао режију музичког позоришта. Још као студент режирао је музичке и драмске представе у позориштима у Русији и Украјини. Основао је музичко позориште Хеликон оперу, 1990. у Москви. Уметнички је директор те куће, која 1993. добија државни статус и убрзо постаје једна од најпознатијих у Русији. Са широким репертоаром (опере 18–21. века), од најпопуларнијих до ретких, Хеликон активно гостује и у иностранству. Осим тога, изводи заједничке продукције са великим иностраним оперским кућама и фестивалима. Режирао је преко 100 представа, осим у Хеликону, још и у: Санкт Петербургу, Краснодару, Калињинграду, Јекатеринбургу, Вексфорду (Ирска), Диселдорфу, Манхајму, Лудвигсбургу (Немачка), Бечу (Аустрија), Паризу, Монпељеу, Стразбургу, Евијану, Дижону (Француска), Торонту (Канада), Риму, Равени (Италија), Стокхолму, Умеу, Малму (Шведска), Хелсинкију (Финска), Сантандеру, Мериди, Пералади (Шпанија), Истанбулу (Турска), Талину (Естонија), Риги (Летонија) итд.

Добитник је више позоришних награда: троструки добитник „Златне маске“ у категорији „Најбољи редитељ музичког позоришта“ (*Кармен*, *Хофманове џриче*, *Леди Мајбей Мценској округу*), Међународне награде К. С. Станиславског у категорији режије (2005), награде Московске владе. За допринос развоју светске културе одликован је: француским орденом „Академска палмина грана“ (2003), Малтешким крстом (2004), звањем народни уметник Русије (2005), наградом града Москве (2007) и другим бројним признањима.

Виолета Срећковић (Анђео)

Сарађивао са изузетним диригентима: Р. Мутијем, А. Алемандијем, Р. Бредшоом, Д. Калегаријем, Г. Морандијем, К. Бадеом, Т. Северинијем, М. Ростроповичем, В. Гергијевим, Г. Рождественским, А. Лазаревим, В. Понкиним, као и са светским оперским звездама: П. Домингом, Х. Куром, М. Кабаље, Н. Фантини, Р. Алањом, А. Георгиу, М. Гулегином, К. Далајман, И. Мулом. У октобру 2014. режирао је историјски концерт у Бољшој театру *Ојерски бал Јелене Образцове*, посвећен 75. годишњици велике певачице.

Бави се и педагошким радом: од 1994. предаје у Оперском студију у Берну (Швајцарска), од 2003. шеф је Катедре за режију и глуму на ГИТИС-у.

Љупка Рац (Тамара), Стефан Павловић (Демон)

Из либрета

Пролог: Раскошан предео, дрвеће, горе, река. Силна је олуја, а у позадини пролеће Демон, чије присуство најављују хорови духова и природе: ветрови, воде, речних струја, поветарца, дрвећа, цвећа... Стоји на стени и посматра свет с презрењем (*Проклятый мир! Презренный мир!*). Анђео долази, озарен светлошћу опомиње Демона да не буде гневан него да воли јер љубав има снагу да све обнови.

Први чин – Тамара и њене другарице одлазе по воду (*Ходим мы к Араїве свеїлой*), Демон их прати. Тамара замишљено седи. Осећа неку тескобу, да јој неко зло прети (*Да и чїо кручиниїсья*), па је Дадиља разгаљује вестима од скором доласку младожење, кнеза Синодала. Томе се Тамара радује. Демон, очаран њоме, шапће јој (*Дїїя, в обяїїях ївоїх*). Видевши да је Тамара пренеражена, Дадиља и другарице су јој притрчале, али је Демон већ ишчезао. Одлазе полако, Тамара се осврће, чувши одјек његових речи.

Караван младожење Синодала пење се ка узвишењу, где је мала капела. Људи су уморни од пута, па Синодал по Гласнику шаље поздраве невести и јавља јој да ће стићи сутра (*Сердце бьейся несїокойно*). Док се људи спремају за починак, Синодал је тужан. Теши га Стари слуга, саветујући га да се помоли у капелици, где је свети кнез убијен из заседе. Но Синодал обећа да ће то учини у зору, а ноћу ће га Тамарин лик чувати од зла (*Ах, красавица!*). Сви заспаше, а Демон се појављује, предводећи Татаре у борбу. Иако су сапуници и слуге штитили Синодала, један га је куршум смртно погодио.

Други чин – У Гудаловом замку све је спремно за свадбу. Ту су гости, девојке, слуге, рођаци. Гудал изводи Тамару, а за њом иду Дадиља и другарице. Стигао је младожењин Гласник да пренесе поздраве невести, па кнез Гудал наређује да се наточи вино. Док гости наздрављају (*Мы чаши вина*), Тамара предосећа да јој прети јад, а Дадиља је теши речима да је то само ружан сан. Док игра на забави траје, споља се чују галама и крици. У салу уносе мртвог Синодала. Тамара је опхрвана болом, јер се са младим кнезом волела одмалена. Њеном љубавном усхићењу и маштањима сад је крај (*О боже, боже! Сїрашный, ужасный вид!*). Сви се опраштају од Синодала, а Демон шапуће Тамари да узалуд плаче (*Не їлачь, дїїя*). Она га чује, али га не види. Слуге покушавају да подигну тело мртвог

младожење, али Тамара га не да, све док јој се иза одра није указао Демон. Тада она крикне и падне на одар. Дадиља уверава забринуте жене да Тамара само спава, иако је и она неспокојна. Док Демон стоји над узглављем (*На воздушном океане*), Тамара је збуњена, питајући се ко је он, да ли је њен заштитник. Одговара јој да је он њен гост у ноћи. Она је уплашена, Дадиља, гости и слуге јој притрчавају у помоћ.

Отац је забринут за Тамару. Она га моли да је пусти да оде у манастир, где ће покушати да нађе мир. Иако је уверава да ће време залечити сваку тугу, моли је да се не одриче своје младости, али на наговор окупљених Гудал јој даје благослов.

Пауза

Трећи чин – Манастирски врт и гробље. Из мрака излази Демон (*Обишеть сийи*), приближава се манастирској огради, али му Анђео препречи пут, не дајући му да крочи на свето тло. Демон је гневан, одлучно улази, па Анђео одлази погнуте главе.

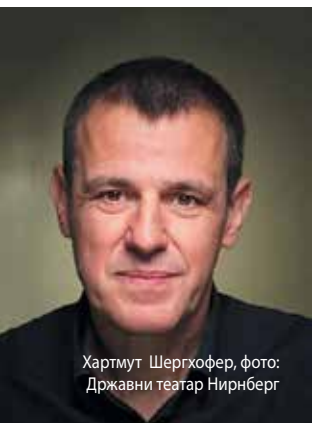
Тамара излази из молионице, прилази прозору (*Ночь шейла, ночь шиха*). Једна мисао је мучи, зна да је Демон ту. Кандило се гаси, а месечева светлост га обасјава. Неколико тренутака се нетремице гледају (*Полон жизни новой*). Прича јој о његовом постанку, како је некад био херувим и како је заљубљен у њу. Очаравајући је својим погледом, узима је за руку, а Тамара се у самозабораву није отргла (*Кто б ни был ты, мой друг печальный*). Чује се звук јутарњег звона и хора монахиња. Чувши њихову песму, Тамара моли Демона да оде, и зазива Бога да јој снаге да. Но Демон је сав у љубавном заносу, говори јој како ће све за њу дати. Снага је издаје, а Демон то користи да јој украде пољубац.

Из молионице се појављује Анђео, осветљен кандилом које се распламтело, и показује јој сени мртвог Синодала. Тамара се отме из Демоновог загрљаја, полети до Анђела и ту пада мртва. Демон огорчен стоји над Тамариним мртвим телом. Он проклиње свет, пропада у земљу и манастир се руши. Анђео и хор анђела узносе Тамарино тело у небо (*Мы душу грешную, душу любившую*). Крај.

Иља Иљин, фото:
Хеликон опера

Иља ИЉИН (Иљја Анатољевич Иљин), асистент редитеља, рођен је 1974. у Магнитогорску, у породици музичара. Дипломирао је 1993. на Магнитогорској музичкој школи „М. И. Глинка“, Смер хорско дириговање. Школовање је наставио на Руској музичкој академији „Гњесин“ у Москви, где је дипломирао 1998. Као студент прикључио се тиму младе московске Хеликон опере 1994. као хорски уметник. Као редитељ дебитовао је у дечјој представи *Град бајке*, у којој је имао и улогу приповедача. Поставио је више оперских дела и концерата (*Моцарти* и *Салијери*, *Реквијем*, *Ојера Калинка*, *Back in the USSR!*...) У новембру 2015. Хеликон опера се вратила у своје обновљено здање, где је режирао три једночинке које су критичари хвалили као важне догађаје у позоришно-музичком животу престонице: *Maestro di Capella* Чимарозе, *Сегам смртних грехова* К. Вајла и *Телефон* Менотија. Сада је уметнички директор креативних група (солисти, хор и оркестар) Хеликона. Неколико година је помоћник директора за иностране продукцијске пројекте Дмитрија Бертмана. Од 2012. до 2017. студирао је на ГИТИС-у, у радионици Андрејса Жагарса (катедра режије и музичке глуме). Добитник је више награда: Московског одељења за културу (2007), почасне титуле Заслужног радника културе (2009), Награде града Москве за режију (*Сегам смртних грехова*, *Телефон* и *Чаробна фрула*, 2019). Као асистент редитеља остварио је девет запажених оперских дела, од који се истичу: Вердијев *Набуко* (Дижон и Маријински театар), Корсакљева *Царева невесџа* (Катанија), Росинијев *Севиљски берберин* (Калињинград), Шостаковичева *Леди Мајбел* Мценској округи (Болоња), као и Рубинштајнов *Демон*, у режији Бертмана (Хеликон, 2015). Од самосталних режија запажени су: *Евџеније Оњџин* Чајковског (Јарослављ, 2011. и Сочи, 2012), *Сегам смртних грехова* Вајла (Хеликон, 2017), Моцартова *Чаробна фрула* (Хеликон, 2018), *Снежна Краљица*. *Глобално зајревање* А. Покидченка (Хеликон, 2019), *Арлекин* Ф. Бузонија (Хеликон, 2020), *Фауст*. *Четврти и зиг* (Кашемир театар, Москва, 2023), *Кнез Ијор* Бородина (Анкара, 2024).

Хартмут Шергхофер, фото:
Државни театар Нирнберг

Хартмут ШЕРГХОФЕР (Hartmut Schörghofer), сценограф, костимограф и дизајнер светла, рођен је 1964. у Салцбургу. Најпре је уписао студије унутрашње архитектуре у Линцу пре него што се одлучио за сценографију. Дипломирао је 1991. на Универзитету Моцартеум у Салцбургу. Прва сценографска искуства стекао је у својству асистента током Салцбуршког летњег фестивала, у опери у Франкфурту на Мајни, у опери *Opéra La Monnaie* у Бриселу, као и у Бургтеатру у Бечу. Од 1991. ради као сценограф и костимограф. Његова најзначајнија остварења у Немачкој везана су за оперску кућу „Semperoper“ у Дрездену, за државна позоришта у

Мајнцу, Хамбургу, ХанOVERу, Нирнбергу и Мајнингену, као и за позоришта у Бремену, Дортмунду, Улму, Лајпцигу, Брауншвајгу, Либеку, Ерфурту, Дармштату, Халеу, Карлсруеу, Ахену, те за културну институцију „Jahrhunderthalle“ у Бохуму. Радио је у многим позориштима у Аустрији, Француској, Швајцарској, Шведској, Словенији, Русији, Финској, Ирској и Јужној Кореји. Као сценограф, стекао је велики углед у Лиону, Дрездену, Монте Карлу и Стокхолму. Његови уметнички сарадници су: Алекс Колер, Петер Мусбах, Ернст Т. Рихтер, Фридрих М. Ортел, Кристин Милиц, Оливије Тамбоси, Роланд Шваб, Рето Никлер и Дмитриј Бертман. Од 2014. професор је за сценографију на Уметничком универзитету за музику и сценску уметност у Грацу.

Фасцинира га режија оперских дела са аспекта стварања простора као независно осмишљене форме „Gesamtkunstwerk“ смештене у несвакидашњи миље, па је од 2004. активан и као редитељ. Поред ангажмана на фестивалу Јозефа Хајдна у Ајзенштату (2004) и за позориште у Ростоку (*Продана невесџа*, 2007), у његова најзначајнија дела убрајају се и поставке *Прсиен Нибелуниа* Вагнера и *Замак Плавобрагој* Бартока (оба у Будимпешти).

Едвалд
Смирнов
фото:
Хеликон опера

Едвалд СМИРНОВ (Едвалд Арнольдович Смирнов), кореограф, рођен у Лењинграду (данашњем Санкт Петербургу) 1955. Завршио је Академију А. Ваганове у Лењинграду, Одсек кореографије, а похађао

је и санктпетербуршки Државни конзерваторијум „Н. Римски-Корсаков“ (класа Л. С. Лебедева). Од 1973. до 1976. био је балетски играч позоришта санктпетербуршког конзерваторијума, а од 1982. до 1989. солиста балета и балетски педагог. Лауреат је многих међународних такмичења. Бави се кореографијом за мјузикле, опере, оперете драмске представе и филмове. Од 1989. доцент је санктпетербуршког конзерваторијума на предмету Уметност кореографа. Професор је на Академији Ваганове, катедра за балет.

Сарађивао је са Г. Товстоноговим, И. Владимировим, Р. Виктјуком, А. Кајдановским, С. Овчаровим, као и са балетским звездама. Више пута је водио мајсторске курсеве за балетске играче и глумце у многим земљама света. Кореографисао је и програме уметничког клизања на шампионату Европе, света и Олимпијским играма (А. Урманов, Е. Плушенко, М. Петрова, А. Тихонов и други познати спортисти).

Од 2009. је кореограф и редитељ представа у Хеликон опери (Москва), где је, заједно са редитељем Дмитријем Бертманом, поставио више од 30 оперских представа и концерата. Најновије кореографије: опере *Турандош* Пучинија, *Трубадур* и *Травијата* Вердија (Хеликон опера), *Алчина* Г. Ф. Хендла (Беч), *Демон* Рубинштајна (Барселона и Бордо).

Чланови балетског ансамбла и Мушког хора

Марина Павловић Бараћ (Дадилја), Љупка Рац (Тамара), чланице Женског хора

Бранислав Цвијић (Синодал), чланови балетског ансамбла и Мушког хора

Виолета Срећковић (Анђео), Стефан Павловић (Демон)

Јана Цветковић (Анђео), Стефан Хаџић (Демон)

Горан Крнета (Гудал), Михаило Славнић (Гласник), чланови Хора

Женски хор

На проби: диригенткиња Жељка Милановић и Оркестар Опере СНП-а

О оперској копродукцији Рубинштајновог Демона

У јануару 2015. уметници Хеликон опере учествовали су у заједничком пројекту са Московском државном филхармонијом, уз учешће Дмитрија Хворостовског, Асмика Григорјана и Александра Цимбаљука, као и Државног оркестра Русије „Е. Светланова“ под руководством Михаила Татарникова. Редитељ је Дмитриј Бертман, асистент редитеља је Иља Иљин. Управо на иницијативу Хворостовског, *Демон* је изведен у Барселони, а публика Гранд театра „Лисео“ бурним аплаузом је поздравила премијеру 23. IV 2018. На продукцији је радио интернационални тим, уз редитеља Бертмана и асистента Иљина: Михаил Татарников, главни диригент Михајловског театра, сценографију и костиме креирао је познати аустријски уметник Хартмут Шергхофер, светлосну партитуру направио је Томас Хасе (САД), а на пластичности и сценском покрету певача радио је кореограф Хеликона Едвалд Смирнов. Премијера у „Лисеоу“ означила је почетак грандиозног пројекта који је обухватио четири града: Барселону, Нирнберг, Бордо и Москву. Рубинштајнова опера је била постављена и на сцени „Стравински“ у Москви, 2020. Исте године, 29. јануара, премијерно је изведена у Националној опери Бордоа с великим успехом. Премијера је означила другу етапу овог међународног пројекта, а Национална опера Бордоа и њен уметнички директор Марк Минковски премијеру су посветили изузетном Дмитрију Хворостовском. Копродукција је допринела поновном откривању једне од најромантичнијих опера руског репертоара, па је *Демон* пуних пет година имао успеха на оперским сценама.

Премијером ове поставке у СНП-у биће обележен почетак 164. сезоне, што је и прво постављање Рубинштајновог дела на оперској сцени СНП-а икад.

Чланови балетског ансамбла и Мушког хора

Чланови балетског ансамбла

Јана Цветковић (Анђео)

Стефан Хаџић (Демон)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

НОВИ САД

Позоришни трг 1, 21101 Нови Сад
Телефон: 021/ 6621 411 (централа)

За издавача / Љубинка ГВОЗДЕНОВИЋ, в. д. управника
Уј Опера / Жељко Р. АНДРИЋ, директор

Уредник / Ивана ИЛИЋ КИШ
Обликовање плаката / Наташа ГАЧИЋ
Фотографије с пробе / Марија ЕРДЕЉИ
Графички уредник и компјутерски слог / Ђорђе ЛАБАТ
Сарадник уредника / Ладо ЛЕШ

Штампа / БИРОГРАФ СОРМ ДОО, Београд
Тираж 800

164. сезона 2024/2025.

www.snp.org.rs

**#ЕУ
ЗА ТЕБЕ**